

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2024/101

Karar Sayısı : 2024/232

Karar Tarihi : 25/12/2024

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Bodrum 3. Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 24/4/2001 tarihli ve 4650 sayılı Kanun'un;

A. 5. maddesiyle değiştirilen 10. maddesinin on dördüncü fıkrasının "...kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılması ve idari yargı mahkemelerince de yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde mahkemece, idari yargıda açılan dava bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılır." bölümünün,

B. 7. maddesiyle değiştirilen 14. maddesinin altıncı fıkrasının,

Anayasa'nın 13., 35. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptallerine karar verilmesi talebidir.

OLAY: Kamulaştırma bedelinin tespiti ile taşınmazın idare adına tescili davasında itiraz konusu kuralların Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptalleri için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un itiraz konusu kurallarının da yer aldığı;

1. 10. maddesinin on dördüncü fıkrası şöyledir:

"14 üncü maddede belirtilen süre içinde, kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılması ve idari yargı mahkemelerince de yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde mahkemece, idari yargıda açılan dava bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılır."

2. 14. maddesi şöyledir:

"Dava hakkı

Madde 14 – (Değişik: 24/4/2001 - 4650/7 md.)

Kamulaştırmaya konu taşınmaz malın maliki tarafından 10 uncu madde gereğince mahkemece yapılan tebligat gününden, kendilerine tebligat yapılamayanlara tebligat yerine geçmek üzere mahkemece gazete ile yapılan ilan tarihinden itibaren otuz gün içinde, kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda iptal ve maddi hatalara karşı da adli yargıda düzeltim davası açılabilir.

İdari yargıda açılan davalar öncelikle görülür.

İştirak halinde veya müşterek mülkiyette, paydaşların tek başına dava hakları vardır.

İdare, kamulaştırma belgelerinin mahkemeye verildiği günden itibaren otuz gün içinde maddi hatalara karşı adli yargıda düzeltim davası açabilir.

İdare tarafından, bu Kanun hükümlerine göre tespit olunan malike ve zilyede karşı açılan davaların görülmesi sırasında, taşınmaz malın gerçek malikinin başka bir şahıs olduğu anlaşıldığı takdirde, davaya bu gerçek malik, tapu malikinin daha önce öldüğü sabit olursa mirasçıları da dahil edilmek suretiyle devam olunur.

Açılan davaların sonuçları dava açmayanları etkilemez.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Hasan Tahsin GÖKCAN, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL ve Ömer ÇINAR'ın katılımlarıyla 30/5/2024 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Hilal YAZICI tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükümleri, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşüldü:

A. Kanun'un 10. Maddesinin On Dördüncü Fıkrasının “...kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılması ve idari yargı mahkemelerince de yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde mahkemeye, idari yargıda açılan dava bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılır.” Bölümünün İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

3. 2942 sayılı Kanun'un 10. maddesinde kamulaştırma işleminin satın alma usulüyle gerçekleşmemesi hâlinde mahkemeye taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespiti ile idare adına tescilli düzenlenmektedir.

4. Anılan maddenin birinci fıkrasına göre idare, söz konusu Kanun'un 7. maddesinde öngörülen usulde topladığı bilgi ve belgelerle Kanun'un 8. maddesi uyarınca yaptırmış olduğu bedel tespiti ve bu husustaki diğer bilgi ve belgeleri bir dilekçeye ekleyerek taşınmaz malın bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesine müracaat eder ve taşınmaz malın kamulaştırma bedelinin tespitiyle bu bedelin peşin veya 3. maddenin ikinci fıkrasına göre yapılmış ise taksitle ödenmesi karşılığında idare adına tesciline karar verilmesini ister.

5. 10. maddenin ikinci fıkrasında, mahkemenin idarenin başvuru tarihinden itibaren en geç otuz gün sonrası için belirlenen duruşma gününü dava dilekçesi ve idare tarafından verilen belgelerin birer örneğini de ekleyerek taşınmaz malın malikine meşruhatlı davetiyeyle veya adresleri bulunamayanlara ilan yoluyla tebligat suretiyle bildirerek duruşmaya katılmaya çağıracağı belirtilmiştir. Anılan maddenin üçüncü fıkrasının (f) bendinde ise meşruhatlı davetiye ile 14. maddede öngörülen süre içerisinde kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda iptal davası açanların dava açtıklarını ve yürütmenin durdurulması kararı aldıklarını belgelendirmedikleri takdirde kamulaştırma işleminin kesinleşeceği ve mahkemece tespit edilen kamulaştırma bedeli üzerinden taşınmaz malın kamulaştırma yapan idare adına tescil edileceğinin hak sahiplerine bildirileceği düzenlenmiştir.

6. 10. maddenin beşinci fıkrasında ise mahkemece belirlenen günde yapılacak duruşmada hâkimin taşınmaz malın bedeli konusunda tarafları anlaşmaya davet edeceği, anlaşmanın sağlanamaması hâlinde anılan maddenin sekizinci fıkrasının ikinci ve devamı cümleleri uyarınca işlem yapacağı belirtilmiştir.

7. Sekizinci fıkraya göre idarece, kamulaştırma bedelinin hak sahibi adına yatırıldığına, hâkim tarafından kamulaştırma bedeli olarak tespit edilen bedelin veya hak sahibinin tespit edilemediği durumlarda ise ileride ortaya çıkacak hak sahibine verilmek üzere bloke edildiğine dair makbuzun ibrazı hâlinde mahkemece, taşınmaz malın idare adına tesciline ve kamulaştırma bedelinin hak sahibine ödenmesine karar verilecek ve bu karar, tapu dairesine ve paranın yatırıldığı bankaya bildirilecektir. Anılan fıkraya göre ayrıca tescil hükmü kesin olup tarafların bedele ilişkin istinaf veya temyiz hakları saklıdır.

8. 25. maddenin birinci fıkrasında kamulaştırılan taşınmazın mülkiyetinin idareye geçmesinin mahkemece verilen tescil kararıyla olacağı belirtilmiştir.

9. 14. maddede kamulaştırma işlemine ilişkin dava hakkı düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında kamulaştırmaya konu taşınmaz malın maliki tarafından 10. madde gereğince mahkemece yapılan tebligat gününden, kendilerine tebligat yapılamayanlara tebligat yerine geçmek üzere mahkemece gazeteyle yapılan ilan tarihinden itibaren otuz gün içinde kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda iptal davası ve maddi hatalara karşı da adli yargıda düzeltim davası açılabilir; ikinci fıkrasında idari yargıda açılan davaların öncelikle görüleceği hükme bağlanmıştır.

10. 10. maddenin on dördüncü fıkrasında ise 14. maddede belirtilen sürede, kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılması ve idari yargı mahkemelerince de yürütmenin durdurulması kararı verilmesi hâlinde mahkemece, idari yargıda açılan davanın bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılacağı belirtilmiştir. Anılan fıkranın “...kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılması ve idari yargı mahkemelerince de yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde mahkemece, idari yargıda açılan dava bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılır.” bölümü itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

2. İtirazın Gerekçesi

11. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kuralla kamulaştırma işlemine karşı idari yargıda açılan davada yürütmenin durdurulması kararı verilmemesi hâlinde bu davanın kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında bekletici mesele yapılamayacağını düzenlendiği, dolayısıyla hukuk mahkemesinde görülen davanın idari yargıda görülen davadan önce sonuçlanması hâlinde hak kayıplarının ortaya çıkabileceği, zira bedel tespiti ve tescil davasında tescile ilişkin kararın kesin nitelikte olduğu, kişilerin kamulaştırma işleminin iptali hâlinde kamulaştırılan taşınmazla ilgili yolsuz tescil davası açma imkânları olsa dahi bu durumun kişiler açısından aşırı bir külfete neden olacağı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13., 35. ve 36. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

13. Anayasa'nın 35. maddesinde “*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir./ Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir./ Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.*” denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Mülkiyet hakkı ekonomik değer ifade eden ve değeri parayla ölçülebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır. Mülkiyet hakkı; kişiye başkasının hakkına zarar vermemek ve kanunların koyduğu sınırlamalara uymak koşuluyla sahibi olduğu şeyi dilediği gibi kullanma, semerelerinden yararlanma ve tasarruf etme imkânı veren bir haktır (AYM, E.2021/128, K.2022/68, 1/6/2022, §§ 17, 18).

14. Anayasa'nın 40. maddesinin birinci fıkrasında “*Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.*” denilmiştir. Anılan hükme göre kişilerin yargı makamları ile idari makamlar önünde haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkân sağlanması anayasal bir zorunluluktur. Bu zorunluluk, temel hak ve özgürlüğü ihlal edilen ya da ihlal edildiğini iddia eden kişilerin ilgili yargı veya idari merciler nezdinde şikâyetlerini dile getirmesi hususunda devlete gerekli ve yeterli mekanizmaları oluşturarak uygun koşulları sağlama yükümlülüğü getirmektedir (AYM, E.2019/102, K.2019/99, 25/12/2019, § 16).

15. Bu çerçevede Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını güvence altına almaktadır (AYM, E.2023/167, K.2024/115, 30/5/2024, § 32; E.2020/30, K.2023/12, 25/1/2023, § 186; E.2018/74, K.2019/92, 24/12/2019, § 31).

16. Kural idare mahkemesinde görülen iptal davasında yürütmenin durdurulması kararı verilmesi hâlinde söz konusu davanın hukuk mahkemesinde görülen kamulaştırma bedelinin tespiti ve taşınmazın idare adına tesciline ilişkin davada bekletici mesele yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

17. Dolayısıyla kurala göre kamulaştırma işleminin iptaline ilişkin davada yürütmenin durdurulması kararının verilmemesi hâlinde hukuk mahkemesinin yargılamaya devam ederek kamulaştırma bedelinin tespitine ve taşınmazın idare adına tesciline karar vermesi söz konusu olabilmektedir.

18. Öte yandan iptal davasının bekletici mesele yapılması hususunda 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 165. maddesinde düzenlenen "*Bekletici sorun*" müessesesinin hukuk mahkemesince uygulanma imkânının bulunduğu düşünülse dahi bu hükmün zorlayıcı nitelikte olmadığı, bu bakımdan güvence teşkil etmediği açıktır.

19. Ayrıca 2942 sayılı Kanun'un "*Dava hakkı*" başlıklı 14. maddesinin "*İdari yargıda açılan davalar öncelikle görülür.*" şeklindeki ikinci fıkrası hükmü de idari yargıdaki iptal davasının adli yargıda görülen bedel tespiti ve tescil davasından önce karara bağlanmasını garanti etmemektedir.

20. Bu itibarla hak sahibinin anılan Kanun'un 14. maddesinde belirtilen şekilde kamulaştırma işlemine karşı açtığı iptal davasında yürütmenin durdurulması kararı verilmemesi hâlinde bu davanın kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescil davasında bekletici mesele yapılmaması ve hukuk mahkemesince de davanın iptal davasından önce karara bağlanması mümkündür. Bu durumda bedel tespitine ve taşınmazın idare adına tesciline hükmedilmesi nedeniyle kamulaştırma işlemine karşı sonradan verilen bir iptal kararının bedel tespiti ve tescil kararı üzerinde herhangi bir etkisinin olmayacağı anlaşılmaktadır.

21. Kanun'un 10. maddesinin sekizinci fıkrasında ise hukuk mahkemesince verilen tescil hükmünün kesin olduğu, 25. maddesinin birinci fıkrasında da mülkiyetin mahkemece verilen tescil kararı ile idareye geçeceği hüküm altına alınmıştır. Bu bakımdan, kamulaştırma işleminin hukuka aykırı bulunarak iptal edilmesi hâlinde tespit ve tescil kararının hukuki dayanağının ortadan kalkmasına rağmen taşınmazın mülkiyetinin idareye geçmesi söz konusu olabilecektir.

22. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında verdiği kararlarında da belirtildiği üzere Kanun'un 10. maddesinin on dördüncü fıkrası uyarınca kamulaştırma işleminin iptali talebiyle açılan davada yürütmeyi durdurma kararı verilmesi hâlinde anılan davanın adli yargı mercilerince bekletici mesele yapılması öngörülmüş ise de yürütmeyi durdurma kararının makul bir süre içinde verilmemesi veya yürütmeyi durdurma talebinin reddedilmesi hâlinde davanın esastan kabul edilmek suretiyle kamulaştırma işleminin iptal edilmesi de mümkündür.

23. Bu bağlamda adli yargıda açılan kamulaştırma bedelinin tespiti ile tescil davasının kamulaştırma işleminin iptali talebiyle idari yargıda açılan davanın sonucu beklenmeksizin neticelenmesi durumunda idari yargı mercilerince verilen iptal kararının sonuç doğurması için malik belli külfetlere katlanmak zorunda kalabilmektedir. Başka bir ifadeyle kamulaştırma işleminin hukuka uygunluğunun denetimi ile kamulaştırma bedelinin tespitinin farklı yargı kollarında gerçekleştirilmesi anılan işlemin hukuka uygunluğuna ilişkin denetimin etkililiğini zedeleyebilmektedir. Dolayısıyla kamulaştırma bağlamındaki uyumsuzlukların farklı yargı kollarında karara bağlanması, idari yargıda görülen davanın adli

yargı mercilerince bekletici mesele yapılmasının ise yürütmeyi durdurma kararı verilmesi durumuna özgülenmesi nedeniyle mülkiyet hakkını güvence altına alan etkili bir yöntemin geliştirilemediği ve yapısal bir sorunun bulunduğu anlaşılmaktadır (bu yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Tarık Yüksel* [GK], B. No: 2019/1255, 10/11/2022, §§ 69-72; *Ali Kömürcü ve diğerleri* [GK], B. No: 2019/2890, 25/10/2023, §§ 94-97).

24. Kamulaştırma işlemine karşı iptal davasının açılması kamulaştırmaya konu taşınmazın mülkiyetinin korunması amacını taşımaktadır. Bu kapsamda kamulaştırma işlemiyle mülkiyet hakkına yönelik olarak meydana gelen müdahaleye ilişkin ihlal iddialarının etkili bir şekilde ileri sürülebilmesi de ancak kamulaştırma sürecinin kesinleşmesinden önce bu kararın hukuka uygunluğunun idari yargı mercilerince denetlenmesiyle mümkün olabilecektir.

25. Kuralda yürütmeyi durdurma kararı verilmesi hâli dışında kamulaştırma sürecinin kesinleşmesinden önce kamulaştırma kararının hukuka uygunluğunun idari yargı mercilerince denetlenmesine yönelik olarak herhangi bir güvence öngörülmemiştir. Dolayısıyla kamulaştırma kararına karşı etkili bir yargısal denetim yapılması imkânını tanımayan kural, devletin, mülkiyet hakkına yönelik ihlal iddialarının dile getirilmesinde gerekli ve yeterli mekanizmaları oluşturma yükümlülüğüyle bağdaşmamaktadır.

26. Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 35. ve 40. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural, Anayasa'nın 35. ve 40. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 13. ve 36. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

B. Kanun'un 14. Maddesinin Altıncı Fıkrasının İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

27. 2942 sayılı Kanun'un 14. maddesinde kamulaştırmaya konu taşınmazın malikleri tarafından kamulaştırma işlemine karşı açılacak iptal davası ile malikler ve idare tarafından maddi hatalara karşı açılan düzeltim davası düzenlenmiştir.

28. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında iştirak hâlinde veya müşterek mülkiyette paydaşların tek başına dava haklarının bulunduğu hüküm altına alınmıştır.

29. Maddenin itiraz konusu altıncı fıkrasında ise iptal ve maddi hataların düzeltilmesi davalarının sonuçlarının dava açmayanları etkilemeyeceği belirtilmiştir.

2. İtirazın Gerekçesi

30. Başvuru kararında özetle; itiraz konusu kurala göre idari yargı mercilerince verilen ve kesin hüküm niteliğinde olan kamulaştırma işleminin iptaline ilişkin kararın dava açmayanlar yönünden hüküm doğurmamasının idari yargıda dava açmayan hissedarların hukuka aykırı olduğuna karar verilen kamulaştırma işleminden etkilenmeleri sonucunu doğuracağı, bu durumun kişilerin mülkiyet ve adil yargılanma haklarını ölçsüz bir şekilde sınırladığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 13., 35. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

31. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 46. maddesi yönünden de incelenmiştir.

32. Kurala göre paylı veya elbirliği şeklinde mülkiyete konu olan taşınmazlarda kamulaştırma işlemi yapıldığı takdirde, hissedarların işleme karşı açtıkları kamulaştırmanın iptali veya maddi hatalara ilişkin düzeltim davalarında verilen kararlar dava açmayan hissedarlar bakımından herhangi bir sonuç doğurmayacaktır. Böylece dava açmayan hissedarların mülkiyetinde olan taşınmaz üzerinde kamulaştırma işlemi sonuçlarını doğurabilmektedir. Buna göre kuralla, belirtilen mülkiyet türlerinde hissedarlardan birinin veya bir kısmının açtığı davalarda özellikle lehe karar verilmesi hâlinde kararın dava açmayan hissedarlar yönünden sonuç doğurmaması öngörülmek suretiyle bu kişilerin mülkiyet hakkına yönelik sınırlama getirilmektedir.

33. Anayasa'nın 35. maddesinde mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlanmasına ilişkin ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir.

34. Anayasa'nın anılan maddesinde "*Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*" denilmektedir.

35. Anayasa'nın anılan maddesi uyarınca mülkiyet hakkı, Anayasa'da öngörülen nedenlere bağlı olarak ancak kanunla sınırlanabilir.

36. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

37. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinin temel unsurlarından olan hukuki belirlilik ilkesi uyarınca kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir. Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, §§ 153, 154). Dolayısıyla Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa'nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

38. Kural, açılan davaların sonuçlarının dava açmayanları etkilemeyeceğini düzenlemektedir. Kuralın yer aldığı 14. maddede maliklerin ve idarenin açacağı davaların hangileri olduğu belirtilmiştir. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında ise iştirak hâlinde veya müşterek mülkiyette paydaşların tek başına dava haklarının olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla paydaşların açacağı iptal veya maddi hataların düzeltilmesi davalarının sonuçlarının dava açmayan paydaşlar yönünden sonuç doğurmayacağı hususunda tereddüt bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda kuralın herhangi bir belirsizlik içermediği, ulaşılabilir ve öngörülebilir nitelikte olduğu aşkırdır.

39. Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet hakkı kamu yararı amacıyla sınırlandırılabilir. Öte yandan taşınmazdan yoksun bırakma şeklindeki mülkiyet hakkına yönelik ağır bir sınırlama sayılabilecek kamulaştırma işlemi Anayasa'nın 46. maddesinde özel birtakım güvenceler öngörölerek düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasında *"Devlet ve kamu tüzelkişileri, kamu yararının gerektirdiği hallerde, karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idari irtifaklar kurmaya yetkilidir"* denilmektedir. Buna göre kamulaştırma ancak kamu yararının gerektirdiği hâllerde kanunla gösterilen usul ve esaslara uygun olarak ve karşılığı peşin ödenmek şartıyla devlet veya kamu tüzel kişiliklerince yapılabilir.

40. 2942 sayılı Kanun'un 14. maddesinin dördüncü fıkrasında iştirak hâlinde veya müşterek mülkiyette, hak sahiplerinin tek başına dava haklarının bulunduğu hüküm altına alınmıştır. Esasen söz konusu mülkiyet biçimlerinde -fiili bir paylaşım yapılmamışsa- kamulaştırılan taşınmazda hissedarın zeminde fiilen hak sahibi olduğu yerin hangi kısmına karşılık geldiği belli değildir. Başka bir ifadeye fiilen taşınmazın taksim edilmediği hâllerde her bir hissedar taşınmazın tamamı üzerinde tasarruf yetkisine sahiptir.

41. Bunun yanında kamulaştırma işlemi taşınmazın tamamı ya da bir kısmı üzerinde gerçekleşse de her bir hissedarın söz konusu işlem nedeniyle hakkı etkilenmektedir. Bu yönüyle kamulaştırma işleminin hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmesiyle birlikte mahkemenin hukuka aykırılık tespiti dava açan ya da açmayan kamulaştırmaya konu taşınmazın tüm hissedarları bakımından geçerli olmaktadır. Nitekim bu husus iptal davasının amacıyla da yakından ilgilidir. Zira iptal davasıyla hukuka aykırı olan idari işlemin doğduğu anda etki ettiği alanın tamamı bakımından geçersiz kılınması sağlanır.

42. Esas itibarıyla Kanun'un 14. maddesinin üçüncü fıkrasında yer verilen *"İştirak halinde veya müşterek mülkiyette, paydaşların tek başına dava hakları vardır."* hükmü de gözetildiğinde, kanun koyucunun, belirtilen mülkiyet biçimleri kapsamında zorunlu dava arkadaşlığı müessesine kamulaştırma bakımından bir istisna getirdiği görülmektedir. Nitekim ortada tek bir idari işlem olduğundan hak sahiplerinden birinin açacağı davanın bu işlemin hukuka uygun olup olmadığı değerlendirilmesi bakımından yeterli olacağı açıktır. Bu bakımdan verilen kararın dava açmayan hissedarların da malik olduğu kamulaştırılan taşınmaz üzerinde sonuç doğuracağı hususunda şüphe bulunmamaktadır.

43. Ancak kural, yargı mercilerinin iptal kararıyla birlikte kamulaştırma işleminin kanuni dayanaktan yoksun hâle geldiği tespit edilmesine rağmen maliklerin mülk üzerinde sonuç doğurmaya devam etmesine neden olmakta, anayasal veya yasal koşulları sağlamadığı için iptal edilen kamulaştırma işlemini dava açmayan paydaşlar yönünden geçerli kılmaktadır.

Bu bakımdan anayasal güvenceleri karşılamadığı gerekçesiyle iptal edilen kamulaştırma işleminin sonuç doğurmasına imkân tanıyan kuralla mülkiyet hakkına getirilen sınırlamanın anayasal bağlamda meşru bir amaca dayandığı söylenemez.

44. Açıklanan nedenle kural, Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 36. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

IV. İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

45. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

46. 4650 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle değiştirilen 2942 Kanun'un 10. maddesinin on dördüncü fıkrasının *"...kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılması ve idari yargı mahkemelerince de yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde mahkemece, idari yargıda açılan dava bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılır."* bölümünün iptali nedeniyle anılan fıkranın kalan kısmının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince iptali gerekir.

V. HÜKÜM

4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 24/4/2001 tarihli ve 4650 sayılı Kanun'un;

A. 5. maddesiyle değiştirilen 10. maddesinin on dördüncü fıkrasının;

1. *"...kamulaştırma işlemine karşı hak sahipleri tarafından idari yargıda iptal davası açılması ve idari yargı mahkemelerince de yürütmenin durdurulması kararı verilmesi halinde mahkemece, idari yargıda açılan dava bekletici mesele kabul edilerek bunun sonucuna göre işlem yapılır."* bölümünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

2. Kalan kısmının 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kurulu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası gereğince İPTALİNE,

B. 7. maddesiyle değiştirilen 14. maddesinin altıncı fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

25/12/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI